

# LUTHERSK KIRKETIDENDE



## INNHold

Når en kirke brenner / Av nåde, ved tro / Den tidligste kristentid i Viken / Om frelse og fortapelse / Uenighet, splittelse og de kirkelige konsekvenser / Evaluering av kirkevalget 2011 og demokratireformen i Den norske kirke avsluttet / Fra bokfronten / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

## SØNDAGSTEKSTEN

*Askeonsdag - Elin Lunde*

*1. søndag i fastetiden - Lise Horn*

*2. søndag i fastetiden - Hilde Barsnes*



**Det tapte kirkebygget vekker et følelsesladet engasjement i lokalsamfunnet som vel mangler sidestykke forøvrig.**

## Når en kirke brenner

Noen ganger skulle jeg ønske meg et eneveldig kongestyre. 26. januar er det to år siden Hønefoss kirke brant.

Det er en stor jobb å gjenoppbygge en tapt kirke. Siden 27. januar 2010 har menighetsråd

og fellesråd, kirkeverge, stab, sogneprest og prost jobbet med saken kontinuerlig. Menighetsråd og stab har vært på befaring til nye kirker rundt om i landet, og jobbet ut et grundig visjons- og romprogram som skal

ivareta behovene for menigheten i en ny og fremtidsrettet kirke. Fellesrådet har jobbet opp mot kommunen, med utredning av tomtealternativ og økonomi. Så langt er det blitt avholdt tre menighetsmøter hvor romprogram og tomt har vært drøftet og tatt stilling til. Ennå gjenstår arkitektutlysning og kommende diskusjoner om utforming, utsmykning, orgel og helt sikkert mye mer. Det skal også stables på bena et budsjett som vil kreve omtrent det dobbelte av forsikringssummen som ikke tar høyde for at kravene til kirkebygg i 2012 er noe ganske annet enn de var i 1862.

Om jobben er stor, er likevel ansvaret og presset enda større. For i tillegg til det faktiske arbeidet som må gjøres, så vekker det tapte kirkebygget et følelsesladet engasjement i lokalsamfunnet, som vel mangler side-stykke for øvrig. Dette skjer over alt hvor en kirke brenner. Vi så det i gjenoppbyggingssakene som kom etter

de mange kirkebrannene på 1990-tallet; det skjer i arbeidet med gjenoppbyggingen av Våler kirke som brant en halv år før Hønefoss kirke, og det samme skjer i Porsgrunn, hvor kirken brant for mindre enn et år siden. Detaljene kan ha sine lokale varianter; i Hønefoss handler diskusjonen i stor grad om synlighet fra torget, men hovedanliggendet er alltid det samme: Den nedbrente kirka forbindes med gode tradisjoner, minner fra viktige begivenheter i livet og familiegravsteder på kirkegården. Derfor er ønsket sterkt om en ny kirke på samme sted, og med mest mulig samme utforming som den gamle. Disse kravene står ofte i motsetning til de kravene som stilles til et nybygg anno 2012. Nåtidens byggeforskrifter med rømningsveier og universell tilgjengelighet krever mer plass; dagens menighetstenkning med større deltagelse i gudstjenesten og trosopplæring i kirkebygget reiser nye krav til utformingen; den skal være en funksjonell arbeidsplass for kirkens ansatte, og den skal være et signalbygg fra vår tid inn i de neste hundreårene. For Hønefoss kirke kommer også kravet om flere sitteplasser. Byen har vokst betraktelig siden 1862, og med kirkelovens krav om 500 sitteplasser for menigheter som har mer enn 500 medlemmer, krever dette adskillig nye kvadratmeter.

Disse utfordringene er de lokale menighetsråd og fellesråd satt til å håndtere. De som ble valgt i menighetsrådet før brannen, ble kastet inn i noe de vel aldri så for seg da de stilte til valg. I tillegg til en økt arbeidsmengde har de måttet fronte den til dels ubehagelige diskusjonen som pågår i lokalmiljø og presse. Flere av rådets medlemmer valgte derfor ikke å stille til gjenvalg i høst. Andre opplevde å bli strøket bort fra listene. Dette er en håndtering av menighetens frivillige, som ikke engang kommunepolitikere trenger å tåle. Ved kommunevalg er det slutt på å stryke folk av listene. De som nå er valgt inn i menighetsråd og fellesråd, vet litt mer hva de går til. Men ingen har gjort noe lignende før, og den samlede kompetansen de sitter med, er ganske tilfeldig. Heller ikke prester og kirkeverge sitter med noen fullverdig kompetanse. Det er begrenset hvor mye relevans en cand.theol.-eksamen gir når en blir satt som byggherre for et hellighus til en verdi av 60 millioner kroner.

Bispedømmene håndterer kirkebrann saker er ganske ulikt. I Hamar har vi nettopp sett at biskopen uttaler seg tidlig i prosessen; i Tunsberg forholder biskopen seg nøytral. Til syvende og sist er det departementet som avgjør hvorvidt tomtevalg, tegninger og økonomi lar seg forene til et forsvarlig og godt kirkebygg. Men så langt jeg er blitt informert, har heller ikke departementet rett til å pålegge kommunen å avse ny tomt dersom den gamle skulle vise seg for liten for et bygg etter kirkelovens krav. Kan vi da risikere at Hønefoss menighet ikke får noen ny kirke i det hele tatt?

Ved inngangen til en ny menighetsråds- og fellesrådsperiode sitter jeg som prost med blandede følelser. Er det riktig å pålegge frivillig valgte et så stort ansvar som det er å bygge en kirke? Er det riktig at ethvert lokalsamfunn må opparbeide seg den kompetansen som kreves? Er det riktig at amatører som oss skal gå inn for å bruke 60 millioner kroner til å bygge en kirke som tilfredsstillt alt lovverk, men som står i fare for å bli en forvokst gjøkunge på en ellers fin kirkegård?



**KRISTIN MOEN SAXEGAARD**

kristin.moen.saxegaard@ringerike.kirken.no

# Av nåde, ved tro

## Ordinasjonstale

AV INGEBOG MIDTTØMME, BISKOP I MØRE

Til lykke med ordinasjonsdagen! Nå er den her – den dagen som helt fra du var barn, steg for steg har modnet seg frem i deg. Du bar på et kall til å tjene Gud, og vegen førte deg først til mange års tjeneste i Indremisjonsselskapet. Det har vært fint å lytte til dine tanker rundt det å gå veien hit – vegen frem til prestedtjeneste i Den norske kirke.

Noen vil sikkert lure på hvorfor du har gått denne lange vegen. Hvorfor er du her i dag? Du har gjennom din mangeårige tjeneste fått erfare velsignelsen som ligger i å legge til rette for møteplasser mellom Gud og det enkelte menneske; stort eller lite – og etter hvert særlig de små. Årene som prestevikar bekreftet deg i ditt kall. Det ga deg mot og styrke til all den arbeidsinnsatsen du har lagt ned de siste årene for å kunne sitte her i dag som ordinand.

Da vi snakket sammen for å forberede denne dagen, trakk du frem trosopplæringens to hovedord: tydelig og raus, som en kombinasjon og utfordring du vil gå inn under i din prestedtjeneste. Det ordet jeg vil gi deg i dag, er hentet fra Efeserbrevets 2. kapittel: "For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave." Nåden i Kristus Jesus er det vår kristne tro dreier seg om. Den gjelder for deg som i dag går inn i prestedtjenesten, og den gjelder for alle du i din tjeneste vil møte. Du skal bringe dem Guds gave! Av nåde, ved tro! Tydeligere kan det ikke sies. Vær raus med å formidle det til alle som kommer i din veg. Bruk alt du har av evner, nådegaver, kreativitet, lydhørhet og erfaring for å nå inn til oss med evangeliet om Guds gave! Av nåde, ved tro!

Teksten du skal preke over i dag handler nettopp om å raust så ut Guds ord og hegne om/ta vare på det som spirer opp i krevende omgivelser så det får livets rett.

Vi er fortsatt i åpenbaringstiden hvor vi folder ut hva det vil si at Gud kom til oss, at han kom og ble kroppslig så vi kunne få se hans ansikt og bli kjent med ham! Prestetjeneste er nettopp dette, å lede mennesker dit hvor vi kan se Guds ansikt – se hvem han er, lede mennesker dit han fortsatt kommer til oss gjennom Ordet, vannet, vinen og brødet – og hjelpe dem til å ta imot ham. "For av nåde er vi frelst, ved tro. Det er ikke vårt eget verk, men Guds gave."

Du har de senere årene arbeidet mye med barneteologi. Det førte til at mange biter falt på plass i det du står for, i det du i din tro og ditt liv støtter deg på, og i det du ivrer etter å formidle alle små og store tilhørere.

I dag er vi her for å bekrefte ditt kall og be Gud utruste deg til prestedtjenesten. For det som ligger foran deg, er på tross av all din erfaring likevel annerledes. Du har tatt et bevisst valg ved å søke ordinasjon, og du er selv tydelig på at det innebærer en overgang i ditt liv. Fra en rett til å forkynne Guds ord til å bli overdratt ansvar for den offentlige forvaltningen av ordet og sakramentene – det Gud har gitt oss for at vi skal få leve våre liv sammen med ham.

Vi som skal ha deg i tjeneste her i Møre bispedømme, gleder oss sammen med deg og dem som står deg nær. Vi takker Gud for at du nå er klar til å gi ham ditt løfte og påta deg oppdraget.

# Den tidligste kristentid i Viken

AV KARL FRODE HILTON, PENSJ. PREST, TIDLIGERE SOKNEPREST I HEDRUM

*Nyere forskning tyder på at Gamle Aker kirke i Oslo, Sem og Hedrum kirker i Tønsberg og Larvik er eldre enn 1024 e. Kr. Året 1024 framkommer ved at den Gamle Borgartingskristenrett overhodet ikke nevner "Norges evige konge Hellig Olav" som utgangspunkt for Norges lover.*

De gamle kristenrettene i Norge gir oss et fabelaktig nært innblikk i hvordan prester, biskoper og folk skulle leve. Her i denne artikkelen bringer jeg inn bare noen momenter. Bøndene hadde en betydelig makt (De var storfolket den gang). Var de rike nok, kunne enhver bonde bygge en kirke på eiendommen sin, eller omgjøre hovet sitt til kirke. Biskopen var forpliktet til å vigsle den. Det står detaljert hvor mange mann (bevæpnede) biskopen kunne føre med seg til vigslingen av en kirke. Tilsvarende med besøk til konfirmasjonsgudstjenestene biskopen var pålagt i fylkeskirkene én gang i året. Bøndene hadde rett til selv å innsette prester ved sine kirker. Biskopen skulle imidlertid påse at prestene ikke var uvitende, men utførte tjenesten slik skikken var, og lovene krevde.

I hele vikingtiden tok vikingene med seg treller, slaver fra fremmede land og satte dem i arbeid her i landet. Blant dem var det munkar og prester som enten ble med frivillig eller ble tvunget hit med makt (vold). Prestene kunne naturlig nok ikke språket, men de kunne latin og fortsatte med å utføre prestegjerningen på sitt eget språk og på latin. Prestene ble fastboende etter hvert, giftet seg, fikk eiendom og ble norske. Noen arbeidet seg til frihet, og Gulatingsloven kap 4 og 5 nevner at hvert fylke (som hørte under Gulatingsloven) skulle gi én trell fri hvert år. Det var nok tilfelle på Østlandet

også eller at trelen arbeidet seg til frihet. Av og til var det også en prest som ble fri. Gulatingsloven har også en meget interessant merknad i kap 15: "Um styring med kyrkjor .... for me har teke av det (tatt ut av loven) at prestane skulle styrast med hogg (altså med makt/vold) ... at *Þeim scyli með hoggum raða* ... for me gjer mågskap med dei eller let sønene våre læra upp (eller let dei læra sønene våre upp (B)". Det viser en utvikling over noen år eller tiår hvor prestene ble mer respektert, også fordi norske bondesønner etter hvert ble dyktige prester.

En morsom bemerkning i Gamle Borgartings Kristenrett (forkortet til: G.B.Kr.) kap 12.19–20 viser: "Nå skal presten ikke gå så langt fra kirken at han ikke kan høre klokkene, uten at han har med seg de ting han trenger for å oppfylle sine tjenesteplikter overfor levende og døde (her tenkt på dåp, nattverd, salving av syke m.m.). Nå skal presten ikke fare ut av bygda uten at han får lov til det av bygdemennene, bortsett fra når han farer til prestemøte." Strengt regulert var prestens arbeidsliv. Han var bundet!

Likeledes gjaldt et ledd i kirkeloven for enkeltmanns sokneprestembeter at soknepresten på landet – jeg var eneprest i Lurøy på Helgelandskysten på 70-tallet – ikke fikk forlate prestegjeldet sitt mere enn i 24 timer. Var han lenger borte, fikk presten refs eller noe som verre var, om han ikke hadde søkt prosten om lov. Denne paragraf gjaldt helt inn på 1970–80 tallet.

Men tilbake til G.B.Kr. I den står det at *bøndene skal råde for kirkene i herredene sine*, kap 12.1, og få den de vil ha, som prest. I Gamle Gulatingsloven kap 15 står det at *"Biskopen vår*

skal råda yver kyrkjone, so som Olav heilage lova Grimkjell biskop på Mostratinget, og so som me sidan vart samde um det. Biskopen vår skal no setja prestar til alle kyrkjer, og det slike som han veit kann gjera gudstjenesta rett for folk.” Utviklingen i kirken i Norge etter noen år gikk altså *fra bøndenes rett til biskopens rett* da kirkens makt ble sterkere og mere utbygget.

Ofte har det vært hevdet at Gulatingsloven er den eldste i landet. Men den nye oversettelsen til “De eldste Østlandske Kristenrettene” v/ historikerne Eyvind Fjeld Halvorsen og Magnus Rindal, utg. år 2008 Norrøne tekster nr. 7, sier:

”Det er Borgartingslova som har dei mest omfattande skildringane av dei førkristne fenomenene vi her har behandla. Det er denne lova som tillèt mest av førkristne praksis, og som har den mildaste straffa for å bryte kristenretten. Det er difor grunn til å tru at av dei eldste kristenrettene er det Borgartings som har den mest opphavlege versjonen.

Men også Eidsivatings kristenrett syner fram eldre rett enn Gulatingslova. Det ser vi av dei omfattande skildringane av førkristne fenomen, og av regelen om at ein tredel av bøtene i visse tilfelle skal gå til bøndene.

Det finst gode argument for at området rundt Oslofjorden ble varig kristna frå sør like tidleg som Vestlandet blei kristna frå vest. Det er då ikkje så urimeleg om Borgartingslova skulle vere den eldste av dei gamle kristenrettene.

Somme kjelder fortel at kristendomen kom seinare til det indre Austlandet enn til Vestlandet. Men vi må her peike på at kap 36 i *Legendariske saga om Olav den heilage* opplyser at det fanst folk i Gudbrandsdalen som hadde vore kristna før Olav omvende Dale-Gudbrand.

I relativ kronologi kjem Olavs-teksten i Gulatingslova etter dei to austlandske lovene.

(Dette synet på den relative kronologien står i strid med det som er hevda av f.eks. Rudolf Keyser (1856) og Per Sveaas Andersen (1995). Også Knut Robberstad hevdar i si *Retts saga* (1976:161) at alle dei fire eldste regionale kristenrettene hadde eit felles opphav, og at det var kong Olavs og biskop Grimkjells kristenrett frå tinget på Moster 1024. Han meiner då òg at Gulatings kristenrett er den mest opphavlege.)

I tillegg til det som er nemnt ovanfor, er

det viktig å peike på at *kristenrettene for Borgarting og Eidsivating i det heile ikkje nemner kong Olav Haraldsson eller biskop Grimkjell. Dersom desse to lovene verkeleg bygde på Olavs lov, ville vi vente at dei ville ha vist til hans autoritet.*”

Det er Gamle Borgartings Kristenrett (Kristenretten gjaldt i Vestfold, (sannsynligvis en del av Telemark), deler av Buskerud, Oslo, Akershus, Østfold og Bohuslän –til Gøtaelven ved Kungälv) som nevner i kap. 8.i ”Sæx ero fylkis kirkiur i Þema. iij. fylkiuim. Æin a kononga hællu ytri. Annur a Suertborgh. Pridia a Tunum. fiorða a Akre i Osloar heraðe. v.a. Sæme. setta a Hæiðar hæimi.”

Våre kirker i Aker, Sem og Hedrum som den fjerde, femte og sjette av fylkeskirkene sett fra Kongshelle Ytre var altså etablert før Olav den Hellige fikk gjennomført Gulatings kirkerett på Mostratinget i 1024. Det vil på godt norsk si at *Gamle Aker, Sem og Hedrum kirker og de andre 3 fylkeskirkene (to i Bohuslän – Kongshelle Ytre og Svarteborg ved Uddevalla) og Tune i Østfold under Gamle Borgartings Kristenrett er ca. 1000 år eller noe eldre.* Alle de seks fylkeskirkene er bygget i stein. Det ville normalt være vanskelig å tenke seg at G.B.Kr. tenker på andre ”kirkebygg” i tre eller som var mindre i omfang i stein, som har stått der, der hvor fylkeskirkene står i dag, og som benevnes som fylkeskirker i G.B. Kr. Fylkeskirkene er nok å forstå som de viktigste kirkene før Kirken etablerte seg mer organisert med domkirker osv. Kongshelle Ytre kirke er ødelagt, men grunnmurene står vakkert tatt vare på ved Nordre Gøtaelv. Svarteborg kirke kjenner jeg ikke til annet enn ved besøk; den er meget stor og ligger mest ”øde” til av alle fylkeskirkene, men sentralt nok med en liten elv like ved. Tune kirke ble revet på 1800-tallet og gjenoppbygget mye større på samme plass. Gamle Aker kirke er skjønnest og kraftigst ombygget gjennom århundrene. Sem og Hedrum kirker er de som er nærmest sin opprinnelige struktur, selv om de kan være noe utvidet og evt. påbygget ettersom årene gikk. Det eksakte byggeår for fylkeskirkene er det Gud Herren alene som vet. *Vi vet nå at de er eldre enn år 1024 e.kr.*

Men for noen kirker Gamle Aker, Hedrum og Sem er! Ikke mange kirker kan måle seg med disse enkle, praktfulle steinkirkene fra viking-

tiden. De står som et monument over folks forandrede tro, især når vi ser på Sem og Hedrum kirker med de uthugde relieffene, hodene på kleresiinngangene (sydningangene) som ønsker, befaler det onde bort fra kirkene.

G.B.Kr. løfter frem menneskeverdet umiddelbart etter Kristus-tilhørigheten:

Kap 1. Her begynner kristendomsbolken, den som skal være gjeldende:

1.1. Det er det første i lovene våre, at vi skal bøye oss mot øst og gi oss under Kristus, ta vare på kirker og prester.

1.2. Vi skal fø opp hvert barn som blir født til denne verden, døpe det og føre det til kirke, uten det som er født med legemsfeil, og de skal være store på det menneskebarnet som en mor ikke kan gi mat; hælene vender dit tærne skal, haken er mellom skuldrene ... øynene bak i nakken, med sels luffer eller hunds hode. ...

3.1. Tjenestekvinner og grannekoner skal være til stede ved hver kvinnes fødsel til barnet er født, og ikke gå ifra før de har lagt det til morsbrystet.

Kristenretten er meget nøye med fødselen. Det står altså at minst to kvinner skal være tilstede ved fødselen. De skulle stadfeste barnets fødsel. Det var forbudt å føde alene. Dette må sees på

bakgrunn av hedenskapet som ennå florerer. Et barn kunne etter gammel overtro bli født på galt sted, gal dag og tid; barnet kunne ha galt kjønn o.s.v. og dermed ble det satt ut på marken, i skogen eller tatt livet av med én gang. Her presiseres det at hvert barn har livets rett og skal beskyttes. *Det er kristendom.*

Endelig har noen av våre fremste historikere ordnet rekkefølgen logisk mellom de gamle kristenrettene, og dermed kommer vi så langt tilbake med de historiske dokumenter som mulig.

### Følgende kilder er benyttet:

*De Eldste østlandske kristenrettene. Tekst etter håndskriftene, med oversettelser.* Utgitt ved Eyvind Fjeld Halvorsen og Magnus Rindal. *Norrøne tekster* bd. 7, Oslo 2008.

*Gulatingslovi. Umsett frå gamalnorsk av Knut Robberstad.* *Norrøne bokverk* bd. 33, Oslo 1952.

Hilton, Karl Frode: "Momenter til Fykeskirkenes historie i Viken." *Vestfoldminne* 1998/99, utgitt av Vestfolds historielag, s 100–109.

*Norges gamle Love indtil 1387.* Udgivne ved R. Keyser. Bind I–V Christiania 1846–1895

# Om frelse og fortapelse

AV FBBS TEOLOGISKE NEMND V/KNUT ALFSVÅG

Bibelen lærer oss at Gud er kjærlighet, og at han sendte sin Sønn til verden som Frelser. Samtidig forteller Bibelen at Guds Sønn også er verdens dommer, og at resultatet av dommen for noens vedkommende ikke vil bli frelse, men evig straff. Hvordan henger disse tingene sammen? Og hvordan kan vi ta dette fram i forkynnelsen på en slik måte at det skaper trygghet og glede uten å svekke alvorret i det Bibelen har å si om dommen?

Utgangspunktet for alt Bibelen har å si om menneskene, er at vi er skapt i Guds bilde. Det betyr at det sant menneskelige bare virkeliggjøres gjennom en trygg og levende gudsrelasjon. Det innebærer et ansvar – vi er kalt til å være Guds representanter på jorden. Men det gir også muligheter for å oppleve verden som Guds skaperverk og stedet for hans nærvær, og dermed også for å møte sine medmennesker med Guds egen omsorg og kjærlighet.

Denne muligheten er imidlertid noe vi mennesker ikke uten videre ivaretar. Tvert imot har vi en utpreget tilbøyelighet til å prioritere våre egne, kortsiktige mål framfor å forstå oss selv som redskap for Guds kjærlighet og Guds makt. I stedet for å forvente alt godt fra Gud og forholde oss til verden og våre medmennesker i samsvar med det gjør vi det Gud har skapt, til gjenstand for vår tillit og vår lengsel, i stedet for Gud selv.

Dette gjør at verden ikke framtrer for oss som stedet for Guds godhet, men som stedet for slit, strev, nederlag og død. Samtidig opplever vi heller ikke Guds nærvær som kilde til håp og velsignelse, men som angst og anfektelse. Gud trekker seg nemlig ikke bort fra oss selv om vi trekker oss bort fra ham. Da måtte han slutte å

være Skaper, og verden ville bli til intet. Men når vi ikke møter ham med tillit, blir hans nærvær ikke trøst, men trussel. Det er som når to instrumenter som var ment å klinge sammen, ikke lenger gjør det, fordi det ene er blitt falskt; resultatet blir ikke samklang, men smertefull dissonans.

Evangeliet om syndenes forlatelse innebærer at det tapte gudsforholdet gjenopprettes. Mennesker på vei bort fra Gud kalles tilbake til ham og gis dermed en ny mulighet til å oppleve hans nærvær som trøst og velsignelse. Mennesket stemmes på ny i sin guddommelige, opprinnelige toneart. Bibelen framstiller dette som en ny skapelse. Gud griper selv inn og etablerer den virkelighet som mennesker ikke har mulighet for å etablere. Flere steder i Bibelen kommer denne ensidighet i det guddommelige frelsesverk til uttrykk gjennom tanken om frelse av nåde.

For mange mennesker er dette imidlertid noe de aldri får oppleve. For noen skyldes dette at de aldri har hørt budskapet om Jesus som Frelser. Andre har hørt det, men fatter ikke interesse for det, eller kommer etter en tid til den konklusjon at det er uinteressert eller irrelevant. Andre igjen får aldri tak i poenget med det bibelske frelsesbudskap selv om de prøver; de ser på troens verden som en mulighet for håp og trøst, men opplever likevel aldri den positive gudsrelasjon som gjenopprettet for sin egen del.

Det ser fra Bibelen ut som denne tilstand, hvor noen mennesker realiserer den mulighet som ligger i å være skapt i Guds bilde mens andre ikke gjør det, vil forbli permanent. Ikke bare forutsettes dette skillet å være et kjenne-

tegn på livet i denne verden. Det ser også ut til å bestå gjennom Guds dom ved tidens slutt, og dermed bli et permanent kjennetegn også ved den nyskapede verden når Guds rike og dermed menneskenes gudsfellesskap fullt ut skal realiseres.

Dette reiser for oss en rekke store og omfattende spørsmål. Hvordan kan tanken om Gud som evig kjærlighet forenes med tanken om evig straff? Hvordan kan forestillingen om Guds allmakt forenes med at det alltid vil forbli mennesker uten en positiv gudskontakt? Hvordan kan Bibelens budskap om Jesus som verdens Frelser forenes med tanken om at dette bare blir virkelighet for noen av dem?

Disse spørsmålene skal vi ikke la være å stille. Tvert imot skal vi gi dem rom som naturlige uttrykk for den angst og anfektelse mennesker nødvendigvis vil føle når de fra sitt utgangspunkt prøver å nærme seg den evige Gud.

Men vi skal ikke prøve å gi dem endegyldige og definitive svar. For ethvert forsøk på å gi slike svar fører til at vi underlegger den evige Gud våre menneskelige målestokker. For oss ser disse spørsmålene uløselige ut. Men å slutte fra det til at de dermed også skulle være uløselige for Gud, eller at de bare la seg løse ved å til-

passes de muligheter vi ser, er en formastelig tanke som i seg selv er uttrykk for vantroens brutte gudskontakt.

Bibelens utsagn om evig dom og evig fortapelse skal imidlertid heller ikke brukes til å sortere mennesker med. Dette er Guds dom og ikke vår, og resultatet vil nok overraske oss. Det Jesus gir oss, er tydelige anvisninger på domsgrunnlaget, som er troens bekjennelse (Matt 10,32; Rom 10,9) og kjærlighetens gjerninger (Matt 25,34-36; Rom 2,7). Men får han direkte spørsmål fra disiplene om hvordan gruppene av frelste og fortapte tallmessig vil forholde seg til hverandre, avviser han spørsmålet og ber disiplene konsentrere seg om seg selv og sitt eget gudskontakt (Luk 13,23-24).

Jesus er i sin forkynnelse tydelig på faren for det evige utenfor. Hvem er da vi om vi kunne tenke oss å ville prøve å forbedre hans forkynnelse ved å ta dette momentet bort? Men han er samtidig tydelig på at det primært er tenkt som en formaning til selvprøvelse og omvendelse. Alle andre spørsmål som reiser seg i forhold til Bibelens forkynnelse om frelse og fortapelse, kan vi trygt overlate til ham som både har en kjærlighet og en visdom som langt overgår vår.



# Uenighet, splittelse og de kirkelige konsekvenser

AV KNUT ALFSVÅG, JOACHIM GRÜN, SVERRE LANGELAND OG DAG ØIVIND ØSTERENG

Vi vil gjerne knytte noen kommentarer til Isaksens og Hegstads innlegg i Carissimi-debatten i LK 22/2011.

## Dialog

Når det gjelder Sjur Isaksens innlegg, er det ikke så mye mer å si enn at dette slutter vi oss til. Dersom biskopene ønsker å føre en samtale med Carissimi, som dreier seg om sakens realiteter, slik Isaksen beskriver dem, eventuelt med bruk av fasilitator, skal det ikke stå på oss. Vår opplevelse er at det i toneangivende kretser i kirken har vært stor vegring for å ta fatt på de krevende samtalene etter LN2006, selv om nødvendigheten av slike samtaler lå som en forutsetning og premiss for selve vedtaket i KM2007. At flere nå ser behovet for en reell dialog og tar til orde for det, er noe vi setter stor pris på. Etter å ha prøvd å få en dialog med biskopene i fire år uten å lykkes, er vi for vår del nær ved å gi opp. Vi utfordrer Bispemøtet til å ta Isaksens innspill om en fasilitator på alvor.

## Hegstad

Hegstad går i adskillig større grad inn på det han oppfatter som svake punkter i Carissimi sin argumentasjon. Det er et kjærkomment bidrag til debatten, som vi for vår del gjerne hadde sett mer av. Det er derfor all mulig grunn til å følge opp hans invitasjon til samtale ved å prøve å klargjøre hva saken etter vår oppfatning dreier seg om.

Hegstad framfører to hovedinnvendinger mot Carissimi. Den ene er at kravet om en

alternativ tilsynsstruktur er vanskelig å forene med Den norske kirkes selvforståelse. Den andre er at det standpunkt at det i homofili-saken dreier seg om vranglære, ikke er tilstrekkelig begrunnet. Som støtte for det siste punktet anfører Hegstad både at spørsmålet om hva som med rette kan betegnes som vranglære, i noen grad må sies å være et åpent spørsmål, og det forhold at vi i kirken lever med en viss uenighet i viktige lærespørsmål uten å gjøre dette til et spørsmål om vranglære og kirkefelleskap. Som eksempel på det siste anfører Hegstad uenighet om pasifisme og militærtjeneste.

## Vranglære

Vi er enige med Hegstad i at vranglære er et uttrykk som en skal være svært varsom med å trekke inn i den løpende teologiske debatt i kirken. Uenighet om pasifismeproblemet kan utvilsomt være en nyttig påminnelse om det, slik Hegstad påpeker. Det er i og for seg ikke vanskelig å tenke seg at en begrunnelse for et pasifistisk standpunkt kan representere en form for svermerisk millennialisme som er i strid med kirkens bekjennelse. Normalt forutsetter vi imidlertid at pasifisme er begrunnet på en annen måte slik at et slikt standpunkt, selv om det utvilsomt befinner seg i en viss spenning til tradisjonell kirkelære, ikke uten videre kan betegnes som vranglære. I en slik situasjon må vi kunne føre en åpen debatt uten å plages med kjetterjegere. Det samme gjelder utvilsomt for mange andre teologiske problem-

stillinger.

En slik argumentasjon overser imidlertid konteksten for det spørsmålet vi her diskuterer. For det første dreier det seg her om en uttalelse fra Den norske kirkes lærenemnd der samtlige biskoper har set. Vi snakker ikke her bare om en teologisk diskusjon, men om en uttalelse som legger premisser for kirkelæren. Carissimi argumenterer ut fra en ekklesiologisk forståelse der det er vesentlig å spørre etter kirkens læremessige identitet. Her vil vi kort anføre at vi anser kirkens lære som noe i utgangspunktet gitt i Bibelen, og at vi i oppropet "For enhetens skyld" viser til Bibelens entydighet, slik dette også er forstått økumenisk, som et klart uttrykk for hva som er det gitte utgangspunkt for forpliktende kirkelære. Å bryte med dette entydige grunnlaget i Skriften og en samlet økumenisk tradisjon, ser for oss ut til å ha en helt annen tyngde i vår forståelse av kirkens lære enn det kan se ut til at Hegstad legger til grunn.

Hegstad ser for oss ut til å se på tradisjonsargumentet som svakt, fordi selve spørsmålet ikke har vært et kirkelig stridsspørsmål før i vår tid. Det tror vi er feil, både ut fra en nytestamentlig kontekst der kirken sto i et skjerpet forhold til så vel jødisk som hedensk syn på ekteskap, skilsmisse og gjengifte, og der de bibelske tekstene omkring homoseksualitet reflekterer den kristne kirkes møte med en hellenistisk og hedensk kultur. Oppgjøret omkring dette spørsmålet skjer derfor allerede innenfor urkirken selv.

Bevisbyrden for at den nye læren ikke er kirkesplittende vranglære, påhviler den part som innfører den. Situasjonen er at halve lærenemnda, med et flertall av biskopene, stiller seg bak en ny lære som står i opposisjon til Skriften og den økumeniske lærertradisjonen. Uten at en gyldig argumentasjon utfra kirkens læregrunnlag kan godtgjøres, kan det ikke skapes konsens om en ny forståelse av dette spørsmålet. I så fall vil spørsmålet fortsette å splitte kirken på ulike nivå i uoverskuelig framtid.

Ole Fredrik Kullerud minner i en nylig utgitt artikkel om at Konkordieformelen definerer et adiaforon som et spørsmål som ikke kan avgjøres ut fra Bibelen.<sup>1</sup> Ut fra luthersk bekjennelse er det derfor ikke mulig å betrakte homofilispørsmålet som et adiaforon. Wolfhart

Pannenberg er blant dem som har tatt konsekvensen av dette med en uttalelse som vi også har sitert før: "De som vil presse kirken til å endre lærenormen i dette spørsmålet, må forstå at de skyver kirken i retning av et skisma. For en kirke som lar seg drive til å betrakte homoseksualitet som ikke-avvikende fra den bibelske normen, og som anerkjenner homoseksuelle parforhold på lik linje med ekteskap, står ikke lenger på skriftgrunnlaget. Tvert om, den står i opposisjon til Skriftens entydige vitnesbyrd. En kirke som tar et slikt skritt har dermed opphørt å være en evangelisk kirke i den lutherske reformasjonens tradisjon."<sup>2</sup>

For det andre, og det har i denne sammenheng hele tiden vært Carissimi sitt poeng, er det ikke Carissimi som har brakt vranglærerspørsmålet inn i homofilidebatten; det er det faktisk Bispemøtet selv som i sin tid har gjort. Biskoper som representerte ulike synspunkt i homofilidebatten, konkluderte i en innstilling til Bispemøtet i 1997 at det å ikke forstå "ekteskapet som den grunnleggende samlivsform" måtte "betegnes som vranglære",<sup>3</sup> mens flertallet i denne komitéen, som på det tidspunktet representerte det klassisk kirkelig syn, hevdet at når en kunne la være å anvende "begrepet vranglære" om de biskoper som hevdet et annet standpunkt, var det ut fra den forutsetning at det de tok til orde for, var "en nødløsning uten normativ verdi".<sup>4</sup> Det var også deler av biskolleget som i 2000 tok opp spørsmålet om alternativt tilsyn som en følge av at tilhengere av den nye lære lot ord bli til handling og innførte en ny kirkelig praksis.

Det er et svært kort skritt fra det som sies i 1997-innstillingen, til det som sies i Lærenemndas innstilling i 2006, selv om begrepet vranglære ikke brukes der. I en særuttalelse fra ni av Nemndas medlemmer, hvorav fem biskoper, heter det at de oppfatter det som uforholdsmessig med forståelsen av og forpliktelsen på Skriften som norm for kristent lære og liv "å vigse, tilsette og bruke samlevende homofile i vigsele stillinger i kirken."<sup>5</sup> Nemnda forutsetter derfor samlet at uenigheten på dette punkt vil få konsekvenser i form av "vegtring mot gudstjenestefellesskap",<sup>6</sup> selv om den ikke hevder at slike konsekvenser nødvendigvis bør trekkes. Det er imidlertid ingenting i det representantene for den klassiske kristne samlivs-

etikk sier i Lærenemndas 2006-innstilling, som motsier det som sies i bispemøteinntillingen fra 1997.

Det spørsmål Carissimi på denne bakgrunn har invitert til en samtale om, er derfor hverken samlivsetikken i sin alminnelighet eller en generell debatt om kriterier for hva som kan og ikke kan betegnes som vranglære. Begge er viktige debatter, men det er ikke det denne saken primært dreier seg om for Carissimi. Den dreier seg om spørsmålet om hvilke konsekvenser som må trekkes når ny kirkelig praksis innføres til tross for at spørsmålet om vranglære av kirkens ledende organer allerede er satt som ramme og forutsetning for problemstillingen. Når en i en slik situasjon endrer kirkens ordninger, hvordan kan en da unngå at dette får konsekvenser både for kirkens enhet og for oppfatningen av dens troverdighet?

Det er helt ubestridelig at Den norske kirke faktisk har prøvd å etablere presise kriterier for vranglære og dermed for kirkefellesskapets grenser med henblikk på den problemstilling det her dreier seg om. Det kan sikkert diskuteres hvor vellykket det var, men grensene ble ikke trukket vilkårlig, og de var basert på et seriøst arbeid med problemstillingene, som blant annet går tilbake til Ivar Asheims viktige redegjørelse *Embetsplikt og lojalitet* fra 1980. At kirker verden over erfarer splittelse i kirkefellesskapet på bakgrunn av nøyaktig de samme problemstillinger, viser også at spørsmålet etter slike kriterier ikke lar seg overse. Det kunne sikkert også ha vært arbeidet grundigere med spørsmålet om hvilke konsekvenser som er berettigede, og hvilke som ikke er det når brudd på den kirkelige enhet etter disse kriteriene faktisk foreligger. For Carissimi har det imidlertid vært viktig å ta utgangspunkt i de dokumenter som Den norske kirkes organer har utarbeidet i denne sak. Vi har så langt funnet ut at vi i stor grad er de eneste som tillegger disse dokumentene vekt og betydning.

Tar vi på denne måten det ledelsen i Den norske kirke tidligere har sagt, mer på alvor enn våre nåværende biskoper? Ja! Har Bispe-møtet oppgitt å ta ordene fra sine forgjenger på alvor, da bidrar de til å undergrave troverdigheten av uttalelser gitt av kirkens viktige institusjoner så som Bispemøtet, Kirkemøtet og Lære-

nemnda. Denne usannferdigheten trekker margen ut av selve biskopens tilsyn og er med å oppheve selve tilsynet i Den norske kirke. Dette vil vi understreke med all tyngde før det er for sent.

Det man etter vår oppfatning definitivt ikke burde ha gjort, var det man faktisk gjorde: Å prøve å late som ingenting når en etter hvert faktisk befant seg i den situasjonen som en alt hadde beskrevet som vranglærende og splittende. For det en da gjør seg skyldig i, er en form for dobbeltkommunikasjon som i realiteten meddeler én eneste ting: Den norske kirke skal ikke og kan ikke tas på alvor, for den mener uansett ikke det den sier. Det er sikkert en god strategi for dem som vil endre kirkelæren, men det er neppe særlig klokt å akseptere denne strategien for dem som kjenner seg grunnleggende forpliktet på en tradisjonell forståelse av kirkens enhet.

Kirken lever av å formidle et budskap, og den har derfor ingen eksistensberettigelse om den ikke blir tatt på alvor når den sier det den sier. Med sin dobbeltkommunikasjon har kirkens ledelse derfor ikke bare handlet i strid med kirkens selvforståelse; den har handlet på en måte som virker selvdestruerende i den forstand at den er åpenbart kontraproduktiv i forhold til kirkens mulighet for å framføre sitt budskap med troverdighet.

## Kirkeforståelsen

Carissimi har én og bare én eksistensberettigelse: Å prøve å gjenreise kirkens troverdighet ved å invitere kirkens ledelse til en dialog om konsekvensene av å innføre ny kirkelig praksis når det foreligger tungtveiende argumentasjon som peker på at det ikke er klargjort at nyordningen er forenlig med Skrift og bekjennelse som kirkens lærenorm. For å prøve å få dialogen i gang og å motvirke at påpekningen av dens nødvendighet skulle bli borte i den løpende strøm av meningsytringer, har vi forankret invitasjonen i to konkrete problemstillinger. Når det åpnes for å betrakte som likeverdige de to syn som halvparten av Lærenemnd og bispekollegium anser som uforenlige, er det ikke da naturlig å følge det opp med å innføre en tilsvarende dobbeltstruktur i tilsynet? Har kirken sagt ja takk begge deler, må den ikke da også ordne rom for

begge deler? Og når det innføres ny praksis uten at dens læremessige fundament er klargjort på en tilfredsstillende måte, vil ikke da tillitsbrudd som uttrykkes i form av forsakelse av fullt gudstjenestefellesskap måtte anses som en adekvat reaksjonsform? Det er en konkretisering som, om den ikke kan sies å være hevet over debatt, likevel må sies å være velbegrunnet i forhold til en økumenisk forankret forståelse av betydningen av den sak som diskuteres; dette har ingen ting med aalensk konfesjonalisme å gjøre. Dette har med kirkens og den enkelte prest sin troverdighet å gjøre. Dette har med troverdigheten av kirkens ordninger å gjøre. Carissimi forsøker å gi mening til innholdet av det kirkelige tilsynet og ordinasjonsløftet for prester slik dette kommer til uttrykk i vigslingsliturgi for biskoper og ordinasjonsliturgi for prester. Å fastholde at den enheten som biskopene skal ivareta, er brutt, og derfor gi dette konkrete utslag, det er for oss et uttrykk for vilje til forsoning og sannhet i kirken. Vi synes det er bedre med en delt ordning som påkaller et indrekirkelig dialog- og forsoningsarbeid omkring læren, enn en strategi som gradvis skal fordrive og undergrave den ene part. Hvem som i så fall fordrives, er åpenbart for alle som kan lese tidens tegn.

Det er derfor en fundamental avsporing å framstille Carissimi-debatten slik det av og til gjøres, nemlig som spørsmålet om hvordan en skal ivareta interessene til prester som med en mer eller mindre gjennomtenkt begrunnelse har et vanskelig forhold til sin biskop. Det Carissimi har pekt på, er forholdet mellom enhetskriterier og faktisk kirkelig praksis har skapt et problem for Den norske kirke som helhet. Dette problemet har ikke noe å gjøre med den enkelte prests samlivsetiske standpunkt, men er begrunnet i den situasjon som er oppstått når Kirkemøtet med Bispemøtets velsignelse har innført som likeberettigede to syn som en stor del av bispekollegiet med god grunn oppfatter som uforenlige. Hvordan kan et læremessig splittet bispekollegium kreve av prester at de skal underordne seg et enhetlig tilsyn? Hvordan kan biskopene med troverdighet utøve et enhetlig tilsyn når de ikke er enige om hva kirkens lære er? Det er det som er Den norske kirkes problem, ikke at en og annen

prest forholder seg slik eller slik til biskopen. Og slik sett har Carissimi fra første stund holdt fram for Bispemøte og i møtet med Stavanger biskop at dette er kirkens problem, ikke vårt. Derfor har også adressen for dialogen vært Bispemøtet.

Carissimi-strategien har vært vellykket i den forstand at den utvilsomt har bidratt til å til å til spørsmålet om konsekvensene av de aktuelle vedtak i Lærenemnd, Bispemøte og Kirkemøte fremdeles er en aktuell problemstilling. At dette nå diskuteres i Luthersk Kirketidende over fire år etter at Carissimi tok sitt initiativ, er i seg selv en tilstrekkelig begrunnelse for det. Som et forsøk på å invitere biskopene til en reell debatt om konsekvensene av det de selv har sagt og gjort, har den imidlertid vært mislykket. Forslag til alternative måter å gjøre dette på, eller et konkret initiativ angående fasilitator, mottas derfor med takk. En påstand om at vi bør la den diskusjonen ligge så lenge vi står sammen i det grunnleggende synet på ekteskap og samliv, oppfatter vi imidlertid ikke som et konstruktivt bidrag. Det Carissimi har prøvd å tematisere, er nemlig ikke samlivsetikken i og for seg, selv om noen av oss i andre sammenhenger har prøvd å gi konstruktive bidrag også til den diskusjonen.<sup>7</sup> Den debatten Carissimi har prøvd å reise, er diskusjonen om hvordan vi kan leve med uenighet i en sak kirkens ledelse selv har definert som potensielt splittende, og gjøre det på en slik måte at kirkens troverdighet ikke trues. Og det er faktisk en helt annen diskusjon.

Så mye i denne omgang. Det er viktig at dialogen fortsetter, og vi vil derfor gjerne komme tilbake med en ytterligere utdyping av hvorfor og hvordan vi mener modellen med to rom i samme kirke kan være en farbar vei videre.

<sup>1</sup> Ole Fredrik Kullerud, "Enhet og brudd i statskirkeorganisasjonen," *Lære og liv* 4/2011, s 50–57.

<sup>2</sup> Sitert etter Merton Strommen, *Kirken og homoseksualitet – En vei videre*. Oslo: Luther, 2001, s 99.

<sup>3</sup> *Betenkninger til Bispemøtet høsten 1997*, Oslo: Kirkens informasjonstjeneste 1997, s 71.

<sup>4</sup> *Betenkninger*, s 68.

<sup>5</sup> *Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på*

homofilisaken: Uttalelse fra Den norske kirkes læremynd i sak reist av Møre biskop, Oslo: Kirkerådet, 2006, s 137.

<sup>6</sup> Skriftforståelse og skriftbruk, s 126.

<sup>7</sup> Se Joachim Grün (red.), *Mann og kvinne – et guddommelig mysterium*. Over alt 22 (2010); Knut Alfsvåg og Morten Dahle Andersen (red.), *Samlivsetikk og kristen tro*. Oslo: Lunde 2011.

# Evaluering av kirkevalget 2011 og demokratireformen i Den norske kirke avsluttet

## PRESSEMELDING FRA KIFO

*Demokratireformen har involvert bredere grupper av velgere, men det er store utfordringer for valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet også i 2011. Evalueringen viser blant annet at det fremdeles er betydelige svakheter ved de kirkelige valgene når det gjelder å innfri velgernes reelle valgmuligheter. Samtidig har en også gjennom demokratireformen greid å mobilisere ikke bare langt flere velgere, men også en bredere sammensatt gruppe av velgere, sammenlignet med før reformen. Langt flere av kirkemedlemmene er dermed blitt involvert i det kirkelige demokratiet.*

### Økt deltakelse og bredere velgergrupper

Kirkevalgene i 2009 og 2011 har ikke bare fått betydelig økt deltakelse sammenlignet med valgene før reformen, men har også involvert bredere grupper av velgere. Velgerne som har stemt ved kirkevalg for første gang i løpet av demokratireformen, er bredere sammensatt enn tidligere, når det gjelder både kirkelige oppfatninger, kristen selvoppfatning og politisk tilhørighet. Det har også vært en ytterligere mobilisering av nye velgere i valget i

2011. Ca. 1/4 av dem som stemte ved kirkevalget i 2011, stemte for første gang. I alt har ca. 16 prosent av kirkemedlemmene deltatt i kirkevalg i løpet av reformen. Slik sett har kirkens organer blitt bedre forankret hos kirkemedlemmene, i tråd med demokratireformens målsettinger.

### Problemer for bispedømmerådsvalet

Samtidig er det store utfordringer når det gjelder andre sider av demokratireformen, spesielt for valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dette valget har problemer på flere fronter, og det er få tegn til at det fungerer bedre i 2011 sammenlignet med 2009.

En har ikke greid å legge opp nominasjonsprosessen slik at den sikrer hensynet til bredde i kirkelige oppfatninger.

Informasjonen om kandidatene er lite tilpasset valgordningen og de behovene den skaper hos velgere. Det viser seg tydelig ved at kandidater på de øverste plassene på kandidatlistene blitt valgt inn i mye høyere grad enn kandidater langt nede på listene både i 2009 og i 2011. For eksempel sto 4 av 5 innvalgte på de

øverste 10 kandidatplassene. Blant de innvalgte er kandidater med etternavn på A–D betydelig overrepresentert sammenlignet med kandidatlisten, mens kandidater med etternavn på R–T er klart underrepresentert.

Også medlemmene selv, både de som har stemt, og de som ikke har stemt, opplever at informasjonen om kandidatene er utilstrekkelig. Her er det ingen vesentlig bedring å spore fra 2009 til 2011. Dette svekker velgernes mulighet for å sette seg litt inn i valgalternativene på forhånd, og dermed deres reelle valgmuligheter. Samtidig er det blitt tydelig at selve valgordningen utløser svært store behov for kandidatinformasjon, behov som det kanskje ikke er realistisk å innfri.

Et annet problem er at selve valgordningen for bispedømmerårsvalget oppleves som krevende av velgerne. Den tydeligste dokumentasjonen av dette er den dramatiske høye andelen forkastede stemmer ved valget i 2011, på 9,2 prosent. En tredjedel av soknene ligger riktignok under 5 prosent forkastede stemmer, men til gjengjeld er det mer enn 20 prosent forkastede stemmer i 12 prosent av soknene. Dette er først og fremst små sokn, noe kan tyde på at redusert innsats sentralt i 2011 sammenlignet med 2009 når det gjelder å informere om stemmegivning, har veltet en større veilednings- og informasjonsbyrde over på de lokale valgarrangørene, en byrde de har hatt ulike forutsetninger for å bære. Selv om risikoen for høy andel forkastede stemmer kanskje kunne vært redusert med en annen informasjonsinnsats, er det åpenbart at denne valgordningen er krevende, både for velgere, men også for kandidater og for valgarrangører.

### **Menighetsrådsvalget: vanskelig rekruttering og svak informasjon**

Når det gjelder menighetsrådsvalget, er det et problem for velgernes reelle valgmuligheter at det mangler overskytende kandidater å velge mellom i mer enn halvparten av menighetene. Mye tyder likevel på at mangelen på kandidater skyldes rekrutteringsproblemer, og ikke at menighetene gjør en svak innsats. Derimot kunne menighetene gjort mer for å informere bedre om kandidatene enn de gjør. Både i 2009 og i 2011 er det en stor andel av menighetene som ikke informerer om annet enn kandidatens navn, alder og evt. yrke. Dette svekker velgernes mulighet til å gjøre seg kjent med kandidatene, og dermed deres valgmuligheter.

Alt i alt er bildet av hvordan demokrati-reformen har bidratt til å styrke demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene, sammensatt. På den ene siden er det blitt en til dels betydelig økt deltakelse og bredde i de kirkelige valgene. Også den politiske avtales forutsetninger om økt bruk av direkte valg, forsøk med ulike ordninger for valg til bispedømmerråd, og kirkevalg samtidig med offentlige valg er langt på vei innfridd. Derimot er det betydelige svakheter når det gjelder velgernes reelle valgmuligheter, først og fremst på grunn av problemer med å få ordningen for bispedømmerårsvalget til å fungere godt.

Evalueringen er gjennomført av Stiftelsen Kirkeforskning KIFO på oppdrag av Kirkerådet. Institutt for samfunnsforskning har også deltatt som bidragsyter og samarbeidspartner.

Evalueringsrapportene med sammendrag kan lastes ned gratis på [www.kifo.no](http://www.kifo.no)



DET TEOLOGISKE  
MENIGHETSFAKULTET

## VIDEREUTDANNING FOR KIRKELIG ANSATTE OPPSTART HØSTEN 2012

Lørdagsundervisning på MF (h12-v13), legges også ut på nett

- **DE STORE SPØRSMÅLENE, 10 STP**

Tverrfaglig kurs (h12-h13): Studietur til Stellenbosch/Sør-Afrika

- **MENIGHETSUTVIKLING I FOLKEKIRKEN, 20 STP**

Tverrfaglig kurs (h12-h13): Studietur til Princeton Theological Seminary/USA

- **MED LIVET SOM MØNSTER, 20 STP**

Prostibasert kurs (h12-v13): MF i samarbeid med PF/Fagråd for homiletikk

- **KUNSTEN Å SNEKRE EN PREKEN – MED PROSTIET SOM VERKSTED, 10 STP**

PKU-kurs med oppstart h2012/v2013

- **PASTORALKLINISK UTDANNING, 20 STP**

For mer info, se [mf.no](http://mf.no)

**Søknadsfrist 15. mars 2012!**

## FRA BOKFRONTEN

---



Joseph Ratzinger

Benedikt XVI:

# Jesus fra Nasaret Fra inntoget i Jerusalem til oppstandelsen

Avenir Forlag 2011, 184 sider

Fire år er gått siden pave Benedikts første bind om Jesus fra Nasaret kom (2007). Det var ingen liten begivenhet; for første gang i moderne tid skrev en sittende pave et bibel-teologisk verk om Jesus fra Nasaret. Mange lurte da på om han ville klare å fullføre et bind to. Nå er det gjort, og kanskje rekker Ratzinger å skrive et mindre supplementsbind om barn-domshistoriene i evangeliene også.

På mange måter er begge bindene program-matiske i den forstand at forfatteren selv søker å vise hvordan innsiktene og fruktene fra 200 år med historisk-kritisk bibelforskning og eksegese kan utøves innenfor en kontekst som er kirkelig forankret og fundert. Paven henter inspirasjon fra to nyere kilder innenfor katolsk teologi, nemlig Det annet Vatikankonsils konstitusjon om den guddommelige åpen-baring, *Dei Verbum* (1965), spesielt paragraf 12, og Den pavelige bibelkommisjonens dokument om *Tolkningen av Bibelen i Kirken* (1993). Ratzinger har siden unge dager beskjeftiget seg med forståelsen av Bibelen som Guds ord og forholdet mellom Skrift og tradisjon. Alt i 1964 utgav han sammen med Karl Rahner et par

foredrag til temaet under tittelen “Offenbarung und Überlieferung”.

For noen, kanskje spesielt bibelteologene, vil forordet i boken være av særlig interesse. Her skisseres hvilke hermeneutiske overveielser som bør ligge til grunn for en kirkelig forankret eksegese og bibelteologi. For egen del mener Benedikt å registrere at mye eksegese og bibel-teologi over tid viser seg å bli teologisk betyd-ningsløs fordi den stadig vekk har kommet med nye hypoteser som den nærmest uten blygsel presenterte som endegyldige sannheter. Men etter hvert som tiden har gått, viste det seg likevel at det ikke var annet enn nettopp hypoteser. Slik sett er boken også et tydelig inn-spill til debatten omkring spørsmål knyttet til kristendommens tilblivelse og bakgrunn, og det er verd å merke seg at kristologi og ekkle-siologi er intimt forbundet med hverandre slik Ratzinger ser det.

Som innledning til bokens 5. kapittel om aftensmåltidet skriver han, “Hvis det ville være mulig vitenskapelig å motbevise vesentlige ord og hendelsers historisitet, ville troen ha mistet sin grunn. Omvendt kan vi ikke forvente



absolutte bevis for hver enkelt detalj, gitt den historiske erkjennelses natur. Det som er viktig for oss, er om de grunnleggende overbevisninger i troen er historisk mulige og troverdige når vi skal ta dagens eksegetiske erkjennelser på alvor. Mange detaljer kan godt forbli åpne. Men Johannes-prologens “factum est” (1,14) er en grunnleggende kristen kategori som ikke bare gjelder for inkarnasjonen, men også for nattverden, korset og oppstandelsen” (s 71).

For reflekterte og bevisste lekfolk, men også for prester, vil møte med pavens til Jesus-bøker være uovertrufne bidrag til å formidle og illustrere hva som er den moderne bibelvitenskapens frukter og begrensninger. Det ikke tvil om Benedikts kunnskap og kjærlighet til teologien. Likevel, det er ikke et ønske om å briljere som har fått 84 åringen til å skrive sine bøker om Jesus. Snarere dreier det seg om grunnleggende motivasjon som er forankret i ønsket om at leseren vil møte Jesus og tro på ham.

Paven benytter seg av mye tysk og europeisk kontinental forskning, katolikker så vel som protestanter. Men han skriver også anerkjennende om arbeidet til den amerikanske jesuitten John P Meier og hans bøker “Jesus – a marginal jew”. I forordet sitt viser Ratzinger til oppmuntringene han har fått fra ledende tyske eksegeter som Martin Hengel, Peter Stuhlmacher og Franz Mussner. De to første er protestantiske, mens den siste er romersk-katolsk av konfesjon. For noen har det åpenbart bydd på problemer at pavens Jesusbøker er vanskelige å bestemme rent sjangermessig. Her er det eksegese, sitater fra kirkefedrene, forkynnende og meditative avsnitt om hverandre. Men nettopp derfor er det, i hvert fall for meg, at Benedikt blir forbilledlig i sitt arbeid; det går faktisk an å ta med seg bibelvitenskap og eksegese på prekestolen!

Gjennom sitt Jesus-engasjement fokuserer paven på det som forener de kristne kirker og fellesskap verden over. Selv om det Benedikt har skrevet, ikke er et dokument fra læreembetet, så vil jeg likevel mene at han nettopp igjennom bøkene om Jesus utøver sitt embete som Peters etterfølger som en tjeneste for hele kristenheten. Det han vil invitere til er en fordypping i det som er mest sentralt, nemlig troen på Jesus Kristus. Så kan vi håpe at pavens bøker om Jesus også vil kunne føre kristne fra

forskjellige konfesjoner tettere sammen. Så hvorfor ikke invitere til bredt økumenisk sammensatte samtale- og studiegrupper rundt om i menigheter og kirker den kommende fastetiden, kanskje Norges Kristne Råd eller Avenir Forlag kunne utarbeide noen spørsmål til samtale?

Men boken egner seg selvsagt til individuell lesing gjennom fastetiden. Åtte kapitler er knyttet til dramaet som utspilte seg i Jerusalem. Første kapittel er viet til Palmesøndagens inntog, mens det åttende tar for seg Langfredagens begivenheter. Men mellom dem tar paven for seg Jesu eskatologiske tale, fotvaskingen, Jesu øversteprestelige bønn, innstiftelsen av nattverden, Getsemane og prosessen mot Jesus.

Det niende kapittel opphandler oppstandelsen og etterfølges av noen avsluttende ord kalt “Perspektiver” – en treffende overskrift – hvor Benedikt tar for seg hva troen på Jesu himmelfart og gjenkomst åpner opp av perspektiver på forholdet mellom Gud, kirken og verden.

Mangt vil skrives om pontifikatet til Benedikt XVI. For egen del tror jeg det som blir stående etter ham, er den unike formidlings- og formuleringsevnen han besitter. Jeg er sikker på at bøkene om Jesus fra Nasaret vil, når de får noen år til på seg, bli betraktet som kristne klassikere fra det tidlige tjuetførste århundre. Ikke uten grunn har Ratzinger blitt kalt for teologiens Mozart, og den som gir seg i kast med hans Jesus-bøker, vil fornemme, skjønnheten og sannheten i ordene, for her er, med Newmans ord, et hjerte som taler til hjertet – cor ad cor loquiter. Jeg våger påstanden om at hans formuleringsevne på ingen måte står tilbake for noe av det ypperste vi finner hos kirkefedrene.

Helt til sist: Forlaget fortjener ros for å ha gitt oss en godt gjennomarbeidet oversettelse. Dominikanersøster Anne Bente Hadland og Heidi H. Øyma skal ha stor takk; det er blitt en leseropplevelse hvor jeg sluppet å tenke at det ville vært bedre å lese boken på tysk. Det sier ikke lite.

Morten Erik Stensberg  
Kapellan i Hamar menighet

# SØNDAGSTEKSTEN

Elin Lunde, Lise Horn og Hilde Barsnes

## Askeonsdag

22. februar 2012

Prekentekest: Matt 12, 38–42

Lesetekster: Jona 3, 3–10; 2 Pet 1, 5–11

## Til dagen og tiden

Dietrich Bonhoeffers bok fra 1937, "Etterfølgelse", kom sist høst ut i ny norsk oversettelse, til stor glede for mange Bonhoefferelskere. I denne boken skriver han om disiplivnet, om å følge etter Jesus. Han advarer mot den billige nåden og at troen ikke får noen konsekvenser. Jeg tror denne boken er vel så aktuell i dag som den var da den kom ut. Så kanskje Askeonsdags store tema i år skal være nettopp *etterfølgelse*. Enkelte menigheter har kveldsgudstjeneste hver onsdag gjennom fastetiden og kan ta for seg ulike dimensjoner ved etterfølgelsen mens fastetiden skrider hen. Fastetiden må i høyeste grad være tiden for å si noe om å følge etter Jesus. For Jesus, som også for oss, går veien gjennom kamp til seier.

Vi forventer ikke at det kommer mange til gudstjeneste denne dagen, men de som kommer, tilhører en liten kjerne som ønsker noe for fastetiden. På denne dagen i fjor fikk jeg spørsmål fra en ortodoks kristen som spurte meg hvordan jeg markerte Askeonsdag, og hva med resten av fastetiden? Hvordan fastet jeg? Jeg, den lutherske presten, ble svar skyldig, men spørsmålet har arbeidet i meg. Kirkeåret finner vi ikke nedskrevet i Bibelen, men rytmen som kirkeåret gir oss, den er bibelsk. Det var en som sa: "Den som ikke kan faste, kan heller ikke feste." Når vi ved hjelp av kirkeårets rytme ledes inn i etterfølgelsen av Jesus, ledes vi både

til fasten og festen. I dag er det fasten som skal fremheves.

## Til teksten

Med helt nye teksttrekker leser vi denne Askeonsdagen tekster som ikke har vært med i forrige tekstutvalg. GT-teksten rommer Jonas forkynnelse til dom over Ninive. Folket vender om til Gud, og vi møter en angrende Gud som ombestemmer seg. Teksten fra 2 Pet taler direkte idet det sies: *"Sett all deres iver inn på å la troen føyes sammen med et rett liv, og det rette livet med innsikt, innsikten med selvbeherskelse, selvbeherskelsen med utholdenhet, utholdenheten med gudsfrykt, gudsfrykten med søskenkjærighet og søskenkjærigheten med kjærighet til alle."* I prekenteaksten vi har fått for denne dagen, kommer fariseerne og de skriftlærde til Jesus og vil se tegn. Jesu svar tyder på at det ikke er et positivt ønske om å få se, som kommer fra fariseerne og de skriftlærde. Matteus forteller om liknende krav om tegn i 16,1–4, og vi finner parallellteksten i Mark 8,11 f. Henvisningen til Jona-tegnet finner vi også i Luk 11, 29–32. Kravet om tegn var typisk for jødene, etter det vi kan lese ut av 1 Kor 1,11: *"Jøder spør etter tegn, og grekere søker visdom..."* Også profeter i GT gjorde tegn (2 Mos 4,8 f; 1 Kong 19, 37–39; 2 Kong 2,14; Jes 7, 10–17). Tegnets funksjon var da å bekrefte profetens ord. *"En ond og utro slekt krever tegn"*, sier Jesus og sier dermed at det absolutte tillitsforholdet til Gud er brutt. Hva er så Jona-tegnet? Er det det at folket vendte om da de hørte Jonas forkynnelse, eller er det det at Jona var tre netter og tre dager i fiskens buk før han ble skylt på land? Begge tolkninger kan



være riktige og utfyllende. Slik som Ninive vendte om ved Jonas forkynnelse, må også fariseerne og de skriftlærde tro Jesus på hans ord alene, uten å kreve synlige tegn. Jona-tegnet kan også være henvisningen til Jesu egen død og oppstandelse som kommer senere i teksten, og den som kommer til tro på det grunnlaget, trenger ikke noe annet tegn. Å kreve tegn er et uttrykk for mistillit, for Gud har gitt tegn. Ninives innbyggere og dronningen av Saba som reiste langt for å høre Salomos visdom, blir positive motstykker til Jesu samtid, og de skal tre frem og dømme denne "onde og utro slekt". Kanskje blir dommen over Jesu samtid så sterk fordi de har fått se og høre så mye mer enn det de kan lese i GT. Jesus har en sterk bevissthet om at han er Skriftens oppfyllelse og Guds Sønn på en måte som stiller all fortid i skyggen. Han kommer med en ny tid. Han er selve tegnet, og derfor blir også dommen så hard over disse.

## Til prekenen

Etter det nærgående spørsmålet jeg fikk forrige Askeonsdag, kjenner jeg fristelsen til å la prekenen ta for seg fastens historie og alternative måter å faste på (for å kunne si at jeg faster). Men la meg ikke falle i den fristelsen, som vil fokusere på det ytre og kanskje i liten grad berøre det indre livet. "Billig nåde er vår kirkes dødsfiende," skriver Bonhoeffer i sin bok – det at synden tilgis uten konsekvenser. I stedet for å følge oss inn i kamp, slik innbyggerne i Ninive gikk inn i kampen, blir vi sløvet og står i fare for å sovne. Nåden er dyr. For oss er den gratis, men den er dyrekjøpt. Og for at vi skal oppleve seier på den siste dag, må vi, som flipperne, arbeide på vår frelse med frykt og beven.

Jona-tegnet åpner for oss to viktige motiver for fastetiden: Formaning til å vende om og gjøre bot (og forutsigelsen av Jesus død og oppstandelse ("Se, vi går opp til Jerusalem"). Og begge motiver har etterfølgelsen i seg.

**Omvendelse og bot.** Jesus fremhever innbyggerne i Ninive som forbilder i det at de lot seg vende om fra sitt gamle liv og gjorde bot da Jona forkynnte sitt domsbudskap. De spiste ingenting og ropte til Gud. Fasten, det å avstå fra mat, er kamp i seg selv og gir frihet til å gå inn i bønnekamp. Vi har i dag gjerne

fokus på andre former for faste, som ikke å se på TV eller ikke være på internett. Denne typen faste kan frigi tid til bønn og refleksjon, men må ikke ta fokuset bort fra fasten fra mat. Dessverre er det ikke mange lutheranere som skriver om sine erfaringer med faste, og jeg deler derfor det fader Johannes i Den ortodokse kirke sier om faste: "Faste er fundamentet for mange andre former for askese, fordi den så sterkt utfordrer oss på selve eksistensgrunnlaget. Den gir rom for selvbesinnelse og refleksjon over livsverdier, og er en måte å utvikle de åndelige sidene ved seg selv på." Mens Luther ikke la mye vekt på å fremheve fasten, nøyde han seg med å si at "Den rette kristelige faste som Jesus taler om... består i at du tukter din kropp og holder måte." Selvtukt og måtehold er ikke verdier som holdes høyt oppe i vårt nytelsessamfunn, men er verdier som gjerne kan fremheves denne dagen. Askese, selvtukt, utholdenhet, måtehold er verdier å fremheve, men ikke som verdier i seg selv. Dette er verdier å fremheve på Askeonsdag, ikke fordi vi skal gjøre oss fortjent for noe, men for at vi skal settes i stand til å være etterfølgere av ham som ga sitt eget liv for at vi skulle få leve. I en av lesetekstene våre formaner Peter oss til å sette vår iver "inn på å la troen føyes sammen med et rett liv". Han er videre innom innsikt, selvbeherskelse, utholdenhet, guds frykt og søskenkjærlighet før han ender opp i kjærlighet til alle. Vi må som troende arbeide med livene våre for å leve med guds frykt og kjærlighet til alle. I mange menigheter er dagen også startpunktet for Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. Kjærligheten kan få uttrykk ved at vi deler av vår overflod.

**"Se, vi går opp til Jerusalem"**. I mange menigheter er det blitt vanlig at en på Askeonsdag får mulighet til å komme fram og få tegnet et kors av aske i pannen i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn. Prekenen er en mulighet til å si noe om symbolikken. Det å få tegnet et kors i pannen er et uttrykk for at vi går inn i en botstid. Asken er et bibelsk tegn på anger og bot og symboliserer samtidig døden og det rene. Når vi så tegner et kors av asken, vet vi at vi er dekket av Jesu død, men også hans oppstandelse. Hans død ble liv for oss, gjorde oss rene. Fastetiden kan bli en tid hvor vi kan øves i etterfølgelse. "Hvordan

skal vi kunne leve som kristne i vår tid?» spør Bonhoeffer i 1937. I vår tid, i 2012, er spørsmålet like aktuelt. I boken sin gir Bonhoeffer noen svar. Herved anbefalt lesning i fastetiden, om ikke før.

### Salmer

NoS 128 Se, vi går opp til Jerusalem

NoS 408 Jesus, åpne du mitt øre

NoS 415 Du Far og Herre, du som rår

NoS 951 Litaniet

**ELIN LUNDE**

Institusjonsprest, Cathinka Guldberg



### 1. søndag i fastetiden

26. februar 2012

Prekenteekster: Matt 16,21–23

Lesetekster: 1 Mos 4,1–7; 1 Kor 10,10–13

### Til dagen

Første søndag i fastetiden markerer en ny kirkeårstid. Fastetiden er en særegen årstid, og jeg tror manges kunnskap om hva fastetid egentlig er, glipper. Jeg vil bruke flere meninger for å forsøke å forklare.

Fastetid er botstid. Å gjøre bot er ikke noe de fleste kjenner godt til. Kan kirken bidra til å gi mennesker mulighet til botsøvelser – hvis vi mener at det trengs da? Jeg tror det gjør godt for kropp og sinn.

Fastetid er forberedelsestid. Vi forbereder oss til den kommende høytiden – litt på samme måte som advent er forberedelse til julehøytiden. Tekstene peker fram mot Jesu lidelse, død og oppstandelse. Vi renser sjel og sinn så hjertet er åpent til å ta imot Guds frelse.

Fastetid er solidaritetstid, meditasjonstid, avholdenhetstid og en nøktern tid. Fastetid er en disiplinert tid; på kirken.no står det at fastetid er tid for askese.

Første søndag i fastetiden fokuserer på å stå imot fristelsene og det onde. Det er en kamp, og i fastetiden legges det til rette for å stå i kampen – sammen med Jesus. For han ble også fristet. Denne dagen er det særlig fristelsen til å gå en annen og enklere og mer populær vei, enn den veien han var kalt til å gå.

### Til teksten

Matt 16,21 utgjør et markert skille i evangeliet. Det er et før og etter. Før har disippelen Peter nylig gitt den kjente bekjennelsen: *Du er Messias, den levende Guds Sønn* (Matt 16,16), en avgjørende og sterk bekjennelse som avslører hemmeligheten om hvem Jesus er. Etter begynner Jesus å gjøre det klart for disiplene hva det vil si at han er Messias. For det er han, og han skal lide og dø, men stå opp igjen etter tre dager. Heretter sirkler historien seg inn på det som var hans egentlige oppdrag og kall. Vi går opp mot Jerusalem, i takt med Jesus og disiplene og måten Matteus framstiller det på.

Det at det nå var klart at Jesus var Messias, utløste forventninger hos dem som var vitne til

det. Messias skulle ha suksess og seire! Men Jesus forsøkte å avfeie disse forventningene med én gang. Allerede i vår tekst forklarte han dem at han skulle lide og dø. Det er da Peter reagerte kraftig, for det kunne ikke være mulig! *Gud fri deg, Herre!* sa han. Det skulle ikke gå slik med Messias? Peter mente å vite bedre enn Messias selv hva slags skjebne som venter han. Men Peter var bare et menneske, og der tok han feil! Jesus ippettsatte han grundig, for han forsto hva som skjedde. Han ble fristet, for veien han måtte gå, var den tyngste veien. Peter pekte på urimeligheten, sett med menneskelige øyne. Og Jesus var et menneske som kjente på det samme. Og han var Gud som visste hva kallet hans var. Han var sterk og avviste Peters fristende ord kontant.

## Til prekenen

Kirkeåret er en velsignelse slik jeg ser det. Det hjelper oss til disiplin. Nå er vi kommet til fastetida. Den er noe helt annet enn åpenbaringstida som vi forlater. Er det opp til meg, vil jeg gjerne markere de ulike tidene i kirkeåret, helst så vi merker forskjell. Fastetida er annerledes. Noen syns kanskje den blir for mørk og dyster. Det er ikke jeg så redd for, i alle fall ikke hvis vi markerer særpreget i de andre kirkeårstidene ordentlig. For etter fasten kommer jo påsketida! Det er noe å se fram til – midt i en bøtsøvelse eller noe man avstår fra.

Derfor vil jeg bruke prekenen denne dagen til å si noe om hva fastetid kan være. Hvordan det kan markeres. Og det som er denne dagens hovedfokus – å stå imot fristelsene som vi støter på. Og jeg vil peke på han som er forbildet og som selv holdt ut alle prøvelser, og som går i forbønn for oss.

”Det er lov å la seg friste.” Dette var slagordet til en sjokoladeprodusent på 90-tallet. Det er blitt noe mange sier når de tillater seg noe som de egentlig ikke bør eller har godt av. Men det er også et symptom på en mentalitet som preger mange av oss. ”Det er ikke så farlig. Ta litt her og litt der; prøv litt sann og skei litt ut!” Mange er ikke vant til å forholde seg til begrensninger, til disiplin og til å vente på noe. Mange har liten kontroll på seg selv, kanskje fordi det er stilt så få krav til oss. Og jeg tror dette er noe av det som gjør at vi ikke er lykkeligere, til tross for at vi har det så godt.

Jeg ser mer og mer at fastetida kommer som en gave hvert år. En mulighet til å kjenne på mestring. En tid til å finne noe du vil jobbe med, konsentrere deg om, ofre noe for å få til noe annet. Dette kan skje på mange ulike måter, men som kirke tenker jeg at vi kan legge til rette for en fastetid som gir folk mulighet til å vokse åndelig. Kan vi som predikanter bidra?

Tenk om vi kunne hjelpe folk til å finne et fokus. Et prosjekt – et fasteprojekt. Kan vi legge opp til ukentlige samlinger i kirken med fokus på stillhet, bønn og åndelig vekst. Kan vi finne et gjennomgangstema i gudstjenestene denne fastetida, for eksempel en salme som går igjen hver gang, eller litt undervisning om litaniet? Kan vi organisere et felles prosjekt, for eksempel ”Vi setter av en time hver dag til å lese en bok og til å be, og så møtes vi i kirken innimellom for å snakke om hvordan det går, og om det vi har lest”? Prekenen denne dagen kan være innledning til at kirken tar noen grep som kan få folk i gang med å finne sin form for faste.

Så kjenner jeg fort at jeg tenker på om folk kanskje er allergiske mot alt som heter krav når de er i kirken. Tenk om noen misforstår og tror at man må gjøre masse for å være kristen. Det holder liksom ikke lenger å tro, nå står presten og preker om at man må gjøre bot eller faste. Ja, kanskje dette er en fare? Jeg tror ikke det. Jeg tror det er så lenge siden nå at det ble stilt krav i kirken, mange har aldri opplevd det, at en del vil finne det interessant og triltrekkende å høre om at det går an å gjøre noe ut av troen sin – en periode på noen uker i året da alvoret får mer plass. Da vi fokuserer på det som hindrer oss i å vokse som kristne, og tar opp kampen mot det, enten alene, eller, på en eller annen slags måte, i fellesskapet.

Jeg tenker også at utformingen av gudstjenesten kan være med å markere fasten. Vi kan gjerne kutte ut gloria i noen uker, for å ta det utvidede gloria inn igjen på påskedag. Vi bruker litaniet; vi har kanskje en gjennomgangssalme. Det er kanskje mer tid til stillhet og ettertanke.

Jesus ble fristet. I dagens tekst ser vi at han særlig ble fristet til å velge en enklere vei. Han visste hvordan den Messias var, som folket ventet på: En som gikk fra seier til seier. Det var sann Peter så for seg at Jesus skulle være.

Og Jesus ble fristet til å bli den andre ville han skulle være. Men han så helt tydelig hva som var i ferd med å skje, og han avviste fristelsene og var tro mot kallet.

Peter fascinerer meg med sin tydelighet. Han var nok sjelden i bakgrunnen. Han sto fremst og sa det han tenkte. Sånn var han alltid. Han syns. Noen ganger traff han bra, og like ofte trakk han feil. Jeg tror mange trenger å kjenne Peter, for vi er mange som snakker høyt om tro og bekjennelse, mens i neste åndedrag trakk det litt feil. Det er sånn vi er.

I fastetiden gis det mulighet til å konsentrere seg ekstra for ikke å trå feil, å øve seg i å se seg om før man setter ned foten, tenke seg om før man snakker, vurdere før man velger. Fastetiden gir mulighet til å øve seg i å leve kristenlivet, stå imot fristelsene, kjempe mot synden i sitt eget liv, se synden i eget liv og øve seg i ikke å gjenta dem – ikke fordi vi tror vi kan bli syndfrie hvis vi prøver hardt nok, men fordi det er godt for oss. Det er godt for oss selv å forsøke å leve livet best mulig. Dernest er det bra for dem rundt oss. Og for det tredje er det slikt Gud vil vi skal øve oss på. Jesus står i kampen sammen med oss. I fastetida er han den som vet hvordan det er å bli fristet. Og han er den som sto i mot alt som fristet han. Det er en Gud å se opp til, men også å lene seg til.

Lykke til med årets fastetid!

### Salmeforslag

Se vi går opp mot Jerusalem NoS 128  
Du er Guds sønn den sterke NoS 113  
Han gikk den tunge veien NoS 133  
Ingen vinner frem NoS 108  
Med Jesus vil eg fara NoS 418  
Kristus konge du regjerer NoS430

**LISE HORN**  
Sokneprest i Skjee og Arnadal



### 2. søndag i fastetiden

4. mars 2012

Prekentekest: Luk 7, 36–50

Lesetekster: 1 Mos 3,8–15; Rom 5,17–19

### Gå i fred!

Da Gud ga oss livet og drømte drømmen om ditt og mitt liv, så tror jeg han gav oss disse ordene med på veien: "Gå i fred!" En hilsen og et ønske for våre liv. Gud ga aldri opp sin skaperdrøm for oss mennesker, uansett hvilke utfordringer vi mennesker har gitt ham og gir ham. Midt i vanskelige valg og sårbarhet klarer vi ikke alltid å velge det gode. Vi strever alle mer eller mindre med erfaringer som gjør oss sårbare og utrygge, sammenligner oss med hverandre, skuffelser og frustrasjoner. Vi velger å flykte fra våre utfordringer snarere enn å møte dem. Vi forsvarer oss mot vår egen sårbarhet når andre utfordrer oss, og vi velger avvisning isteden for ærlighet. I oss og rundt oss er det alltid en kamp mellom det gode og det onde, mellom liv og død. Sårbarheten gjør oss også til mennesker som kan leve oss inn i hverandres liv, kjenne medfølelse og empati, men når den blir for stor og overveldende, klarer vi ikke alltid å håndtere det på en god måte verken for oss selv eller for andre. Da trenger vi hjelp, noen som ser oss og rommer oss som hele mennesker, et sted vi kan få legge fra oss det som tynger, sette sammen bitene igjen fra det som gikk i stykker, og kunne starte på nytt. Be om tilgivelse for det vi trenger tilgivelse for, mennesker vi har såret på vår vei, og ord og gjerninger som bar det destruktive i seg. Vi vil liv, vi vil ha det godt, og vi vil bygge våre liv, for Guds skaperdrøm ligger også dypt i våre hjertes. Vi erfarer gang på gang at selv om vilje og ønske er der, så trenger vi hjelp til å få det til, for vårt bilde rammes inn av Guds bilde, men Guds bilde er større, og der er også visdommens kilde. Vi kan få tilgang til større og større del av visdommen gjennom Gud, gjennom å speile oss i Guds ansikt og ikke i hverandres, gjennom å søke visdommens, kjærlighetens og tilgivelsens kilde. Jesus er Guds ansikt vi kan speile oss i, og han sa også til oss: Din tro har frelst deg! Gå i fred!

## Status, heder og ære, tårer og sårbarhet!

Jeg vet ikke hvorfor fariseeren hadde invitert Jesus til sitt hus. Var han nysgjerrig? Hadde han hørt Jesus tale? Tenkte han godt om ham, eller ønsket han å få vite mer om ham slik at han kunne finne noe å angripe ham for? Det er ikke så godt å vite, men han inviterte ham som gjest på middag, og det gjør man jo gjerne for å gjøre stas på noen. Midt i middagen kommer kvinnen som alle visste hadde levd et syndefullt liv, og stiller seg opp bak Jesus. Hun var for det første ganske modig som turde å troppe opp i fariseerens hus, men i tillegg begynner hun å vaske føttene hans med tårer, tørke dem med håret for så å smøre dem inn med den fineste salve. Når tårene triller, er vi i kontakt med våre sår og vår sorg! Våre tårer er ofte forbeholdt våre nærmeste, dem som vi stoler mest på. Sammen med disse menneskene vet vi kan være den vi er, også med våre mest sårbare sider, tanker og følelser. Kvinnen som kom til Jesus i Simons hus, hadde denne umiddelbare tilliten til Jesus, at han kunne romme hennes liv, tårer og nederlag også. I Simons hus sitter kontrastene mellom menneskers og samfunnets fordømmelse og Jesu favnende kjærlighet til bords sammen! Det er ikke smertefritt når de to møtes, slik det ikke er det inne i oss heller, verken overfor oss selv eller i møte med andre. Vi møter en kvinne midt i erkjennelsen av at mye var gått i stykker i hennes liv, så mye at hun trengte hjelp for å komme videre. Vi får ikke vite hva det er, bortsett fra at hennes liv hadde ført til offentlig fordømmelse, og alle visste hva hun hadde gjort. Det kunne være mange grunner for hennes tårer, både det som gjorde vondt i hennes liv, og fordømmelsen. Men én ting som er sikkert, er at mennesker som har opplevd mye vondt og mange krenkelser, gråter ikke så lett og så fort. Tårene er gjemt langt inne i hjertet, og pakket inn for at harde blikk, ord og fordømmelse fra mennesker ikke skal nå inn dit. Det skal mye tillit og omsorg til før døren til tårenes rom kan åpnes. Kvinnen sitter ved Jesus føtter og tårene triller; så mange er det at de kan brukes til å vaske Jesu føtter med. Hun viser ham enorm tillit, og Jesus skuffer henne ikke. Han lar henne få gråte sine mange tårer; han lar henne få erkjenne at hun trenger hjelp; han

lar henne vise sin tro; han tar henne i forsvar i møte med fordømmelsen; han tilgir, og han reiser henne opp til å ta fatt på sitt nye liv i fred. Slik møter Jesus sårbarhet med kjærlighet – da kan noe nytt skapes, og nytt liv vokse frem, trygghet og tillit bygges. Den som har fått mye tilgitt, elsker mye. Vi kan se det i øynene til mennesker som livet har fart hardt med, og som allikevel har en dypfølt kjærlighet og omsorg for mennesker de møter. Noen favnet tårene – og nytt liv kunne vokse frem.

## Simon, en kvinne og Jesus

Det er flere fortellinger om at en kvinne salver Jesus føtter, men det er grunn til å tro at fortellingene hos Lukas er forskjellig fra dem hos Matteus og Markus. Fortellingen om Simon, fariseeren, slik Lukas forteller den, har mange særtrekk og refererer sannsynligvis til en annen person og anledning. Historien foregår i Galilea og ikke i Betania. Kvinnen er beryktet i nærmiljøet, "en kvinne der i byen, som levde et syndefullt liv", og kommer i den hensikt å gjøre en botshandling for Jesus. "Hun stilte bak Jesus nede ved føttene, og gråt. Så begynte hun å fukte føttene hans med tårene og tørket dem med håret sitt." Simon fariseeren er et nedlatende vitne til dette og tar for gitt at en profet som denne rabbi Jesus, om han da var det, burde vite hvilken kvinne dette var, og avise henne. Jesus leser tankene til dem begge og tar kvinnen i forsvar ved å fortelle historien om dem som skyldte penger, og hva tilgivelse gjør med et menneskes kjærlighet.

Det kan virke som om fariseeren Simon ønsket å ha æren av å ha den omreisende profeten som sin gjest, men at han ikke gikk av veien når det gjaldt gjestfrihet. Selv om det ikke var helt påkrevd, satte man gjerne frem et kar hvor gjestene kunne vaske støv av føttene. Parfymert olivenolje var også noen ganger gitt for å salve gjestens hode, Sal 23,5b; 45,8; 92,11, og kjære gjester blir også hilst med et velkomstkys. Dette gjorde altså ikke Simon da Jesus kom til hans hus, så han fikk med andre ord en litt lunken velkomst, 2 Sam 15,5; Matt 26,49. Hans lunkenhet kommer også frem når Jesus spør ham hvem han tror ville ha mest kjærlighet og han svarer: "Den han etterga mest, tenker jeg." Jesus avslører både Simons og kvinnes tanker og motiver, den ene

smertefullt avkledd i sin fordømmelse og selvgodhet, den andre i sin sårbarhet og behov for hjelp. Om vi skal være ærlige, så må vi vel innrømme at vi noen ganger sitter til bords som fariseer, og noen ganger sitter vi ved Jesu føtter med våre tårer. Vi trenger Guds hjelp uansett hvor vi sitter ved bordet, og nøkkelen ligger i erkjennelsen.

### Preken

Det er mange gode temaer å ta tak i denne søndagen, men ett tema som jeg synes vi ikke skal gå forbi, er sårbarhet. Det er imidlertid viktig at skal vi snakke om sårbarhet, må vi tørre å snakke sant, slik Jesus gjorde. Da er vårt eget hjerte sannhetsvitnet og det eneste utgangspunkt for å kunne snakke sant om dette temaet. Da må vi også sette oss ved Jesu føtter og kjenne etter hva det er i vårt liv, ikke for at menigheten skal bli vår sjelesørger, men for at den eneste veien til å snakke sant om sårbarhet, er å erkjenne vår egen. Da kan vi også snakke med integritet om kjærlighet, for i erkjennelsen åpnes også døren til at våre hjerter kan fylles med Jesu kjærlighet. Den som får mye tilgitt, elsker mye! I kjærligheten finnes heller ikke fordømmelsen. Da må den tre til side for et verdigere formål, inkludering og varme. Et annet interessant aspekt er jo hennes gudstjeneste ved Jesu føtter: Hva er parallellene til vår gudstjeneste. Hvordan skape rom for å sitte ved Jesu føtter og ta imot? Hvordan gir vi rom for mennesker til å komme med hele sine

liv til kirken, både det vi er stolt av, og det vi skammer oss over? Alltid stille oss spørsmålet: Møter vi som kirke alle slik Jesus gjorde det? Hvordan inviterer vi alle, ikke bare til å sitte ved Jesu føtter, men også til å sitte til bords? Denne teksten er en fantastisk mulighet til å skape identifikasjon og nærhet til disse spørsmålene og gi mot og frimodighet. For om Jesus hadde spurt kvinnen om hun ville sitte til bords med ham, hva ville hun da ha svart tror vi? Jeg tror etter den talen han hadde for henne, at hun ville svart ja, og når hun kunne svare ja midt mellom all fordømmelsen som satt der, da kan også vi. Det er Jesus som inviterer oss til bords for å gi oss av sine gaver, uavhengig av hvem andre som sitter der. La sårbarhet, ærlighet, kjærlighet, selvransakelse når det gjelder fordømmelse, og en varm invitasjon prege prekenen denne søndagen.

### Gudstjenesten

Salmer å plukke fra:

Fra norsk salmebok: 113, 317, 318, 331, 335, 336, 347, 352, 463, 486, 490,

Nattverd 657

Salmer 97: 2 – kan brukes som forbønn også, 27,47, 49, 59, 62, 69, 88, 121,123.



**HILDE BARSNES**  
Sjømannsprest i New York



# FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

---

## TILSETTINGER

### Borg bispedømme

*Borg bispedømmeråd har i møte 19.12.2011 foretatt følgende tilsetting:*

Grethe Hummel som sokneprest i Fredrikstad domprosti med tjenestested Hvaler sokn.

*Vi har mottatt bekreftelse på at hun tar imot stillingen.*

## LEDIGE STILLINGER

### Bjergvin bispedømme

*Sokneprest i Stord sokn med Stord og Nysæter sokn som tenestestad i Sunnhordland prosti.*

Stord og Nysæter sokn fell saman med grensene for Stord kommune med 18.000 innbyggjarar. Stord sokn har ca. 11.500 medlemmer og Nysæter ca. 4.000.

Stord er regionsenter for Sunnhordland. Her er eit frodig landskap med variert næringsliv,

skuletilbod og eit livskraftig arbeid innan idrett, kultur og kristenliv. I kommunen er det sju barneskular, tre ungdomsskular og vidaregåande skule samt Høgskulen Stord/Hauge-sund. Det er fleire institusjonar. Stord sjukehus har sjukehusprest i deltidstilling. Stord er landfast mot sør. Det er korte avstandar på tenestestaden.

Stord kyrkje er frå 1857 med 460 sitjeplassar, gudsteneste alle sun- og helgedagar. Huglo bedehuskapell har gudsteneste omlag ein gong pr. månad. Nysæter kyrkje er ei arbeidskyrkje frå 1991 med 300 sitjeplassar. Tal frå statistikken for tenestestaden i 2010 (tal i parentes gjeld Stord sokn): 200 (161) døypte, 204 (141) konfirmerte, 34 (32) vigslar, 94 (76) gravferder og 164 (102) gudstenester. Snittdeltaking ved gudstenestene var i Stord kyrkje 176 og i Nysæter kyrkje 113 personar. Ein arbeidar med å byggje kyrkjelydhus nær Stord kyrkje.

Kyrkja har ein sterk posisjon i lokalsamfunnet og godt samarbeid med ulike sider av kulturlivet. Soknepresten er med og held fast på dei gode banda mellom folk og kyrkje. Her er fleire bedehus og andre trussamfunn; soknepresten tek del i samarbeidet med dei.

Soknepreststillinga som vert lyst ledig, har sete i Stord sokneråd. Soknepresten leier gudstenesteutvalet i soknet. Vidareutvikling av gudstenestelivet er prioritert; det same gjeld arbeid med trusopplæring og konfirmantarbeid. Sunnhordland prosti fekk midlar til trusopplæring frå 2011. Det er mange frivillige

medarbeidarar i kyrkjelyden; soknepresten tek del med rekruttering, oppfølging og opplæring – primært knytt til gudstenestene samt andakter ved institusjonane.

På tenestestaden er det stor stab med høg kompetanse: prost, to sokneprestar, prostiprest, tre kyrkjelydspedagogar, soknediakon, to kantorar, kyrkjjetenar, kyrkjeverje, driftsleiar, sekretær og tre kyrkjegardsarbeidarar. Dei tilsette har regelmessige stabs- og temamøte.

Gode eigenskapar knytt til leiging og samarbeid vert særleg prioritert.

Prosten leier prestetenesta i prostiet og ivaretek arbeidsgjevaren sin styringsrett overfor prestane. Prestane vert kalla inn til jamlege samlingar for fagleg utvikling, åndeleg fellesskap og teambygging. Sunnhordland prosti er delt i to beredskapsområde. Soknepresten går inn i samarbeid om beredskapsvakt med ni andre prestar i ytre Sunnhordland.

Det følger buplikt med stillinga. Prestebustaden ligg vakkert til i Bjarnebakken 65 med flott utsikt. Det er opparbeidd hage. Bustaden er på 165 m<sup>2</sup> i tre høgder. I første høgda er det to store soverom, evt. kontor, bad, to bodar med utgang til garasje. I andre høgda er det vaske-rom, kjøken, stor stove i vinkel og bad. I tredje høgda er det fire soverom og eit bad, samt TV-stove. Huset vart bygd i 2002 og er godt teke vare på. Oppvarming skjer ved varmekablar, panelomnar og vedomn i stova. Det er utgang til terrasse frå både stove og kjøken, samt til balkong utanfor det eine soverommet oppe.

Målforma er nynorsk. Søkjar må opplysa om ein nyttar begge målformer. Søkjarar bør disponere bil. Opplysningar om samlivsform vil kunne bli innhenta og vektlagde ved tilsetjing. Kvinner vert oppmoda om å søkje.

Vi gjer merksam på at opplysningar om søkjarane kan verte offentleggjort sjølv om søkjarane ber om å bli unnateke offentleg søkjarliste.

Stillinga er plassert i stillingskode 0930 sokneprest, i lønsspenn 53–78. Pensjonsinnskot i Statens pensjonskasse. Reiseutgifter vert godkjende etter gjeldande regulativ. Til løna kjem særlege regulativmessige godtgjeringar. Det vert gjeve tilbod om arbeidsrettleiing.

Nærare opplysningar om stillinga kan ein få hjå prost Svein Arne Theodorsen, tlf. 53 40 34 35, eller seksjonsleiar Gunvor Taule

Mjanger ved bispedømekontoret, tlf. 55 30 64 84.

Søknad via Bjørgvin bispedøme sine heimesider: [www.kyrkja.no/bjorgvin](http://www.kyrkja.no/bjorgvin)

*Søknadsfrist: 10. februar 2012*

### **Bjørgvin bispedøme**

*Sokneprest i Sveio sokn med Sveio og Valestrand og Førde sokn som tenestestad i Sunnhordland prosti.*

Sveio kommune ligg på ei halvøy sør i prostiet med vakker og variert natur med gode høve til friluftsliv. Kommunen har vel 5.200 innbyggjarar. Sveio sokn har ca. 2.900 medlemmer. Her er vekst i bustadbygginga; særleg talet på yngre menneske er aukande. Sveio idrettslag har varierte tilbod; både Sveio Golfpark og Sveio Skyttarlag har eigne banar.

Kommunesenteret er i Sveio. E 39 går gjennom kommunen. Frå kommunesenteret er det 17 km til Haugesund og 38 km til Stord. Det er seks barneskular og to ungdomsskular i kommunen og god barnehagedekning. For meir informasjon sjå [www.sveio.kommune.no](http://www.sveio.kommune.no)

På tenestestaden er det tre kyrkjer og eitt kapell med regelmessige gudstenester, Sveio kyrke (1856) – med flest gudstenester, Eikeland kapell (1960) Førde kyrkje (1937) og Valestrand kyrkje (1873). I tillegg til å romma gudstenester og kyrkjelege handlingar fungerer Valestrand kyrkje som kulturkyrkje med eige styre for verksemda. Tala frå statistikken i 2010 for begge sokna samla er: 73 døypte, 67 konfir-

merte, 16 vigslar og 38 gravferder. Snitt-deltaking ved gudstenestene var 133, eit tal som har synt god auke dei siste åra. Det er regelmessige andaktar ved Sveio Omsorgs-senter og på fellesstova ved trygdebustadane i Førde. Frå desember 2011 er dei fleste gudstenestene i Sveio kyrkje TV-overførde til Sveio Omsorgssenter.

Ved bispevisitasen i 2010 kom det fram at ungdom er eit satsingsområde i Sveio. Sokne-råda er i gong med planlegging av nytt kyrkje-lydshus ved Sveio kyrkje, der ungdom frå begge sokna er ei prioritert målgruppe. Tensingkoret Sveising har 60 medlemmer og mange frå 10. klasse og 1. vidaregåande er med på leiartreningsopplegg i samarbeid med KFUK/KFUM. Mange er òg med på TT, og talet på konfirmantar er aukande.

Sunnhordland prosti fekk midlar til trus-opplæring frå 2011. Det er ti bedehus i sokna, med varierende aktivitet. Det er godt samarbeid mellom kyrkje og bedehus. Soknepresten står sentral i utviklinga av gudstenestelivet, jfr. implementeringa av ny liturgi.

Det er felles kyrkjekontor for dei tilsette på kommunehuset i Sveio. På tenestestaden er det to prestar, kyrkjevevjerje, to kontorar, kyrkjelyds-pedagog, kontorfullmektig, arbeidsleiar og kyrkjegardsarbeidar, fleire i deltidstillingar. Kyrkjelydspedagogen er einingsleiar for trus-opplæringa. Trusopplæringsutval for begge sokna er etablert og arbeidar med plan for trusopplæring. Det kyrkjemusikalske arbeidet er godt utbygd med godt samarbeid med lokalt musikkliv. Ein av kontorane driv ei omfattande barnekorverksemd med stor oppslutnad. Dei tilsette har regelmessige stabs- og planleggingsmøte.

Prosten leier prestenesta i prostiet og ivaretek arbeidsgjevaren sin styringsrett overfor prestane. Prestane vert kalla inn til jamlege samlingar for fagleg utvikling, åndeleg felles-skap og teambygging. Sunnhordland prosti er delt i to beredskapsområde. Soknepresten går inn i samarbeid om beredskapsvakt med ni andre prestar i ytre Sunnhordland.

Det fylgjer buplikt med stillinga. Prestebu-staden ligg fint til i sentrum av Sveio, i gang-avstand til kyrkja. Det er stor opparbeidd hage. Bustaden er på 250 m<sup>2</sup> i to høgder. I første høgda er det vindfang, gang, vaskerom som òg

har eigen inngang, toalett, kjøken med utgang til stor terrasse, stove, TV-stove og kontor. I andre høgda er det 3 soverom, eit stort bad og ein stor bod. I kjellaren er det mykje bodplass, kjellarstove, toalett og bad med badstue. Det følgjer òg med ein stor og rommeleg dobbel garasje på eigeidomen. Huset vart restaurert i 1999, og nokre utbetringar vil verta gjort innan ny prest flyttar inn. Oppvarming skjer ved panelomnar og vedomn. Ein jobbar samstundes med å byta ut bustaden med eit nybygg. Denne prosessen er ikkje komen i mål enno.

Målforma er nynorsk. Søkjar må opplysa om ein nyttar begge målformer. Søkjarar bør disponere bil. Opplysningar om samlivsform vil kunne bli innhenta og vektlagde ved tilsetjing. Kvinner vert oppmoda om å søkje.

Vi gjer merksam på at opplysningar om søkerane kan verte offentleggjort sjølv om søkerane ber om å bli unntatte offentleg søkerliste.

Stillinga er plassert i stillingskode 0930 sokneprest, i lønsspenn 53–78. Pensjonsinn-skot i Statens pensjonskasse. Reiseutgifter vert godkjende etter gjeldande regulativ. Til løna kjem særlege regulativmessige godtgjeringar. Det vert gjeve tilbod om arbeidsrettleiing.

Nærare opplysningar om stillinga kan ein få ved å venda seg til prost Svein Arne Theodorsen, tlf. 53 40 34 35, eller seksjonsleiar Gunvor Taule Mjanger ved bispedømekontoret, tlf. 55 30 64 84.

Søknad via Bjørgvin bispedøme sine heime-sider: [www.kyrkja.no/bjorgvin](http://www.kyrkja.no/bjorgvin)

*Søknadsfrist: 10. februar 2012*

Avsender:  
Luther Forlag  
Grensen 3  
0159 OSLO



**UTKOMMER** annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), fung. sokneprest Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Kristin Moen Saxegaard.  
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

**ALLE HENVENDELSER rettes til:**

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg  
Luther Forlag  
Grensen 3  
0159 OSLO.  
Tlf. 91 17 65 37.  
E-post: [redaksjon.lk@lutherforlag.no](mailto:redaksjon.lk@lutherforlag.no)

**INTERNETT:** [www.lutherskkirketidende.no](http://www.lutherskkirketidende.no)

**ARTIKLER OG LESERINNLEGG** til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.  
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).  
Kontonummer: 3000.14.73669  
Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post).

**ANNONSEPRISER**

Det er muligheter for følgende 7 annonsemoduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
  2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
  3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
  4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
  5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
  6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
  7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

